Lokaal Hitteplan

Netwerk en communicatieplan hitte

Gemeente Leeuwarden

21 mei 2026

Voorwoord

Ook in Leeuwarden en omliggende dorpen merken we dat onze zomers veranderen: langere hittegolven, warmere nachten en daarmee een toenemende druk op de gezondheid van inwoners, de leefbaarheid van de dorpen en de vitaliteit van de stad. Daarom moeten we als gemeente voorbereid zijn.

Hitte raakt ons allemaal, maar niet iedereen in gelijke mate. De een kan gemakkelijk het hoofd en huis koel houden, voor de ander is dat een uitdaging. Bijvoorbeeld omdat de woning slecht geïsoleerd is of omdat er een te klein sociaal netwerk is die iemand in de gaten kan houden.

De gemeente draagt bij aan het creëren van voldoende koele en schaduwrijke plekken in de openbare ruimte. Daarmee zijn we nog niet op alles voorbereid. Hitte vraagt daarom om samenwerking. Van zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties, scholen en sportaanbieders tot ondernemers. Maar ook van inwoners zelf: door elkaar in de gaten te houden, door verstandig om te gaan met warmte en door tijdig hulp te vragen wanneer dat nodig is. Samen zorgen we ervoor dat Leeuwarden een stad blijft waar iedereen veilig en gezond kan leven, ook tijdens perioden van extreme hitte.

Dit lokale hitteplan beschrijft hoe we in Leeuwarden handelen wanneer de temperatuur oploopt en er langere tijde sprake is van extreme hitte. Het lokale hitteplan bouwt voort op landelijke richtlijnen. Het plan geeft duidelijkheid aan wie welke rol heeft, hoe we elkaar informeren en ondersteunen, en welke acties we moeten ondernemen om kwetsbare groepen, zoals ouderen en hulpbehoevenden, te beschermen.

Met dit eerste hitteplan zetten we een belangrijke stap richting een betere voorbereiding op warm weer. Tegelijkertijd zullen we ook ervaring op moeten doen en ons plan moeten doorontwikkelen naar de toekomst. Daarom evalueren we onze aanpak elk jaar.

Ik ben trots op de inzet van alle betrokken partners en dankbaar voor de gezamenlijke verantwoordelijkheid die we nemen.

Laten we goed voorbereid zijn en goed voor elkaar zorgen.

Wethouder Duurzaamheid - Evert Stellingwerf

Inhoud

- **Voorwoord**
- **Waarom** een lokaal hitteplan?
- **Hoe** is dit lokaal hitteplan opgesteld?
- **Wie** beschermen we met dit lokaal hitteplan?
- **Waar** in de gemeente Leeuwarden zijn inwoners kwetsbaar voor hitte?
- **Wat** doen we voor, na en tijdens een hitteperiode?
- **Informatiemateriaal**

Klik om naar de verschillende hoofdstukken te gaan

Klik op dit icoon om naar de inhoudsopgave te gaan

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

WAAROM

Waarom een lokaal hitteplan?

Dit hoofdstuk bespreekt de aanleiding voor het opstellen van een lokaal hitteplan en geeft een toelichting op het doel van het lokaal hitteplan.

Aanleiding | Reikwijdte | Doel

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

Aanleiding

Het wordt warmer

Door klimaatverandering wordt het wereldwijd steeds warmer. In Nederland stijgt de temperatuur zelfs harder dan het mondiale gemiddelde. Sinds het begin van de metingen in 1901 is de gemiddelde temperatuur al met 2,4 °C gestegen. De KNMI'2023 klimaatscenario's laten zien dat niet alleen de gemiddelde temperatuur stijgt, waardoor het aantal zomerse dagen toeneemt, maar dat ook hitte-extremen toenemen. Hittegolven nemen toe in frequentie, intensiteit en duur. Zo heeft in de zomer van 2025 twee keer een landelijke hittegolf plaatsgevonden. In stedelijke gebieden wordt het heter dan in het buitengebied doordat versteende oppervlakken, zoals gebouwen en wegen, veel warmte vasthouden en uitstralen. Hierdoor kan het in stedelijke gebieden wel 3 tot 8 graden warmer zijn dan in het buitengebied. Dit fenomeen wordt ook wel het hitte-eilandeffect genoemd.

Gezondheidseffecten hitte

De toenemende temperaturen beïnvloeden de kwaliteit van leven en de gezondheid van onze inwoners. We spreken van hittestress wanneer mensen gezondheidsklachten ervaren doordat ze door hoge temperaturen en luchtvochtigheid niet meer in staat zijn hun lichaamstemperatuur goed te reguleren. Drie factoren bepalen het hitterisico: weer en klimaat, kwetsbaarheid (aanpassingsvermogen en gevoeligheid) en blootstelling (Figuur 1).

De mate van hittestress is afhankelijk van de hoogte van de gevoelstemperatuur. Tabel 1 geeft inzicht in de hittestress bij verschillende gevoelstemperaturen. Hoewel het weer en klimaat voor iedereen gelijk zijn, wordt dit niet door iedereen als hetzelfde ervaren. Persoonlijke kenmerken zoals leeftijd of bestaande gezondheidsproblemen kunnen de kwetsbaarheid vergroten. Ook woonomstandigheden en het sociale netwerk van iemand kunnen de mate van kwetsbaarheid beïnvloeden. Daarnaast bepaalt de mate van blootstelling aan hitte het risico, bijvoorbeeld bij mensen die buiten in de volle zon werken of bezoekers van een evenement.

Langdurige blootstelling aan hoge gevoelstemperaturen kan bij met name kwetsbare groepen, zoals ouderen en jonge kinderen, leiden tot oververhitting, hitte-uitputting of zelfs een hitteberoerte (GGD richtlijn Medische Milieukunde: Hitte en Gezondheid, 2023).

In extreme gevallen kan hittestress zelfs leiden tot overlijden. Tijdens een hittegolf stijgt het sterftecijfer in Nederland met ongeveer 12% (Factsheet hittestress TNO). Dat komt neer op ongeveer 40 extra sterftegevallen per dag. Hittestress is dus een serieus probleem, maar wordt nog te vaak onderschat. Mede hierdoor zijn onze openbare ruimte, onze woningen en de zorg voor kwetsbare inwoners nog onvoldoende aangepast aan de gevolgen van hitte.

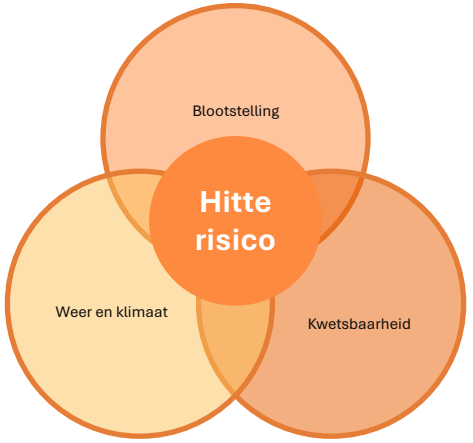

Figuur 1 De drie factoren die het hitterisico beïnvloeden

Tabel 1 Gradaties van hittestress (Klimaateffectatlas)

Gevoelstemperatuur (°C)	Ervaring	Fysiologisch stressniveau
18-23	Comfortabel	Geen stress
23-29	Beetje warm	Lichte hittestress
29-35	Warm	Matige hittestress
35-41	Heet	Grote hittestress
>41	Zeer heet	Extreme hittestress

Hogere temperaturen en infectieziekten

Ook neemt door klimaatverandering het risico op infectieziekten toe. Hogere temperaturen zorgen er bijvoorbeeld voor dat teken beter overleven, waardoor de kans op de ziekte van Lyme groter wordt. Ook vestigen zich steeds vaker insecten zoals de tijgermug, die ziekteverwekkers kunnen overdragen en zo infectieziekten kunnen veroorzaken.

Nationaal Hitteplan

In 2007 is het Nationaal Hitteplan opgesteld. Het Nationaal Hitteplan wordt actief als een periode van aanhoudende of extreme hitte wordt verwacht. Via het Nationaal Hitteplan zorgt het RIVM ervoor dat organisaties professionals en vrijwilligers die betrokken zijn bij de zorgverlening aan ouderen en chronisch zieken goed voorbereid zijn op een aankomende periode van hitte. Organisaties kunnen zich bij het RIVM aanmelden om een waarschuwing te krijgen op het moment dat het Nationaal Hitteplan geactiveerd wordt. Zo kunnen zij passende maatregelen nemen om overlast en gezondheidseffecten te beperken en voorkomen. Met het Nationaal Hitteplan worden niet alle kwetsbare inwoners voldoende bereikt of ingelicht over de gezondheidsrisico's van hitte. Juist daarom is een lokale uitwerking belangrijk: een Lokaal Hitteplan maakt het mogelijk om beter aan te sluiten bij de specifieke kwetsbare groepen, lokale omstandigheden en bestaande netwerken binnen de gemeente. Zo kunnen inwoners gerichter worden bereikt, kan sneller worden gehandeld bij aanhoudende hitte en kunnen gezondheidsrisico's effectiever worden beperkt.

GALA

In februari 2023 hebben de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten (VNG), GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland, en het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondertekend. Het GALA erkent de impact van hitte op een gezond en actief leven. Een van de beoogde resultaten is dat VWS en gemeenten inzetten op meer kennis en maatregelen om (kwetsbare) mensen zo goed mogelijk te beschermen tegen hitte, allergieën, infectieziekten en uv-straling. Een van de voorgestelde acties op het gebied van hitteadaptatie voor gemeenten is het opstellen van een lokaal hitteplan.

Gebied, gebouw, gezondheid

De aanpak van hitte vraagt om een integrale inzet op het gebied van gebied, gebouw en gebruiker, omdat deze drie domeinen elkaar versterken en overlappen (Figuur 2). Op gebiedsniveau zet de gemeente Leeuwarden al stappen met maatregelen in de openbare ruimte, zoals het realiseren van koele plekken op loopafstand, het vergroenen van locaties zoals de Willemskade en het Waagplein, het creëren van schaduw op loop- en fietsroutes en het aanleggen van watertappunten, onder meer in Leeuwarden Oost en bij het gemeentehuis. Tegelijkertijd zijn ook maatregelen op gebouwniveau nodig, bijvoorbeeld aanpassingen aan woningen om hittestress binnenshuis te beperken. Voor de gebruiker ligt de nadruk op gezondheid en bewustwording; het lokale hitteplan vormt daarin een belangrijke uitwerking. Juist doordat maatregelen in de leefomgeving, gebouwen en het sociale domein nauw met elkaar samenhangen, is een gezamenlijke aanpak nodig waarin fysieke en sociale maatregelen elkaar aanvullen.

Figuur 2 Gebied, gebouw en gezondheid in een integrale aanpak

Lokaal Hitteplan gemeente Leeuwarden

Zoals beschreven is het de verwachting dat het aantal warme periodes, en daarmee hittestress en gerelateerde gezondheidsproblemen, in de toekomst toe zullen nemen als gevolg van klimaatverandering. Om als gemeente goed voorbereid te zijn op warme periodes is daarom een lokaal hitteplan opgesteld. Dit lokale hitteplan is een doorvertaling van het Nationaal Hitteplan, waarbij de boodschap wordt geconcretiseerd op basis van de lokale situatie en vervolgens breder wordt verspreid onder lokale partijen. Het lokaal hitteplan is een gezamenlijk plan van diverse (maatschappelijke) organisaties. Het plan beschrijft de rol- en taakverdeling van de betrokken partners tijdens de verschillende fases van een warme periode. Door op de hoogte te zijn van elkaars taken en actief samen te werken, zijn wij als netwerk voorbereid en kunnen we effectief reageren tijdens warme periodes. Op die manier kunnen we gezondheidsrisico's voor onze inwoners voorkomen en beperken. Het lokaal hitteplan krijgt ook aandacht in het programmaplan volhoudbaar 2.0 en de nota samen gezond.

Reikwijdte

Dit lokaal hitteplan is een preventief en voorbereid plan. Het richt zich op het beperken en voorkomen van gezondheidsschade door aanhoudende hitte, met speciale aandacht voor kwetsbare inwoners. Het plan beschrijft hoe de gemeente en betrokken (maatschappelijke) organisaties samenwerken vóór, tijdens en na hitteperiodes door middel van communicatie, afstemming en het uitvoeren van afgesproken acties.

Het lokaal hitteplan is geen crisis- of rampenplan. Zolang sprake is van aanhoudende hitte zoals bedoeld binnen het Nationaal Hitteplan, ligt de regie bij het RIVM (signalering) en bij de betrokken organisaties en gemeente voor de uitvoering van preventieve en ondersteunende maatregelen. De gemeente Leeuwarden vervult daarbij een faciliterende en verbindende rol.

Wanneer hitte leidt tot of samenvalt met een acute noodsituatie of ontwrichting van de openbare orde of veiligheid, zoals grootschalige uitval van voorzieningen, ernstige gezondheidsincidenten of situatie-overstijgende druk op zorg en hulpdiensten, is sprake van een crisis. In dat geval gelden de procedures van Veiligheidsregio Fryslân, en verschuift de regie naar het crisis- en veiligheidsdomein.

Doel

Het belangrijkste doel van het lokaal hitteplan is het beschermen van de inwoners van de gemeente Leeuwarden tegen de gezondheidsrisico's van aanhoudende hitte. Onder dit algemene doel vallen verschillende subdoelstellingen:

- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in concrete maatregelen die op zowel korte als lange termijn hittegerelateerde ongemakken, gezondheids- en welzijnsproblemen, ziekte en sterfte voorkomen en/of beperken;
- Het lokaal hitteplan bevordert de zelf- en samenredzaamheid van inwoners;
- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in rollen en taken voor de gemeente, de GGD, het Rode Kruis en andere lokale (maatschappelijke) organisaties voorafgaand, tijdens en na een periode van aanhoudende hitte;
- Het lokaal hitteplan geeft inzicht in beschikbare kennis, informatie en benodigde middelen en biedt daarnaast een platform voor kennis- en ervaringsuitwisseling van betrokken lokale organisaties, met als doel het verbeteren van de zorg aan kwetsbare bewoners in de gemeente;
- Het lokaal hitteplan focust op maatregelen vanuit het thema gezondheid en welzijn, maar legt ook de koppeling met maatregelen vanuit de thema's gebied (leefomgeving) en gebouw (woningen);

Deze doelstellingen worden behaald door het inrichten van een netwerk van (maatschappelijke) partners binnen de gemeente Leeuwarden. Elke partner speelt in verschillende fasen en op verschillende manieren een rol in het beheersen van de gezondheidsrisico's.

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

HOE

Hoe is dit lokaal hitteplan opgesteld?

Dit hoofdstuk geeft een toelichting op de cyclus van fasen waaruit het lokaal hitteplan bestaat. Daarnaast wordt beschreven hoe het lokaal hitteplan tot stand is gekomen.

Cyclus | Proces

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

Cyclus

Dit lokaal hitteplan is een dynamisch document, dat jaarlijks wordt geëvalueerd en wordt aangescherpt en aangevuld waar nodig. Het opstellen, uitvoeren en aanscherpen van het lokaal hitteplan gaat volgens een jaarlijkse cyclus. Onderstaand figuur geeft de cyclus weer met daarin de verschillende fases. Voor elke fase is aangeven wanneer de fase het meest waarschijnlijk zal optreden. De fase kan echter ook buiten deze periode plaatsvinden.

Voorwaarschuwingsfase | Juni-september

In deze fase maakt iedere organisatie zich klaar voor een mogelijke periode van hitte. De voorwaarschuwingsfase start wanneer het RIVM een voorwaarschuwingsmelding af geeft. Deze melding komt een paar dagen voor een periode van hitte (de waarschuwingsfase). Alle organisaties kunnen zich aanmelden voor de mailing van het Nationaal Hitteplan via deze link. Een periode van hitte is voor het RIVM een periode van vier aansluitende dagen (of meer) waarbij de temperatuur boven de 27 °C komt. Ook de nachttemperatuur en de luchtvochtigheid bepalen of het RIVM een (voor)waarschuwing afgeeft.

Voorbereidingsfase | Maart - mei

In deze fase bereiden organisaties zich voor op de komende zomer door hun kennis te actualiseren en het hitteprotocol en bijbehorende materialen voor te bereiden. Er vindt afstemming plaats tussen betrokken partners en wanneer wenselijk, vindt er een gezamenlijks startmoment van de nieuwe cyclus plaats.

Waarschuwingsfase | Juni - september

De waarschuwingsfase wordt actief wanneer het RIVM een waarschuwing afgeeft voor een periode van hitte. Hiermee wordt de meest acute fase van het Nationale Hitteplan en het lokale hitteplan actief. Het waarschuwingssysteem van het Nationaal Hitteplan activeert dus ook de waarschuwingsfase van het lokale hitteplan. Organisaties zetten zich in deze periode in om ongemak en gezondheidsschade door hitte te voorkomen, en zelf- en samenredzaamheid te bevorderen.

Monitoring en evaluatie | September - november

Deze fase vormt de brug naar het volgende jaar, waarin dezelfde cyclus wordt doorlopen. In deze fase wordt teruggeblikt op de afgelopen zomer. Hierbij is aandacht voor de uitvoering van het hitteplan, de betrokken stakeholders en de kwetsbare doelgroepen. Wanneer wenselijk wordt het actieplan uitgebreid of aangescherpt.

Preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding | Doorlopend

Deze fase richt zich op de lange termijn en focust zich op preventieve maatregelen vanuit gebied, gebouw en gezondheid. De fase omvat het ontwikkelen van instrumenten en maatregelen om de impact van hittegolven te verminderen. Daarnaast richt het zich op het ontwikkelen, bevorderen en delen van kennis over de preventie en behandeling van oververhitting.

Proces

Om te komen tot een gedragen lokaal hitteplan voor de gemeente Leeuwarden zijn drie stappen doorlopen. Figuur 3 toont het proces vanaf november 2025 tot en met mei 2026.

De eerste stap is de startbijeenkomst, die heeft plaatsgevonden met interne beleidsmedewerkers van de gemeente Leeuwarden en de GGD. Zowel beleidsmedewerkers uit het sociale domein (bijvoorbeeld gezondheid, WMO, onderwijs) als fysieke domein (bijvoorbeeld klimaatadaptatie, evenementen, openbare orde, sport) waren hierbij aanwezig, evenals een collega van de afdeling communicatie. Tijdens deze bijeenkomst is zorgvuldig gekeken naar de verschillende kwetsbare groepen binnen de gemeente die extra bescherming nodig hebben tijdens periodes van hitte. Gezamenlijk zijn de doelgroepen van het lokaal hitteplan en de bijbehorende relevante organisaties bepaald.

In de tweede stap is een verdiepende bijeenkomst georganiseerd waarin een grote groep relevante organisaties met elkaar in gesprek is gegaan over het thema hitte. Hier stond het formuleren van concrete acties en verantwoordelijkheden per partij centraal.

In de laatste stap van het proces is het daadwerkelijke lokaal hitteplan opgesteld. In dit lokaal hitteplan zijn alle verzamelde gegevens, afspraken en acties gebundeld. Het concept is voorgelegd aan de diverse betrokken (maatschappelijke) partners. De ontvangen reacties, opmerkingen en aanscherpingen zijn meegenomen in het definitieve lokale hitteplan voor aankomende zomer.

Figuur 3 De drie fases waarin het hitteplan is samengesteld

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

WIE

Wie beschermen we met dit lokaal hitteplan?

Het lokaal hitteplan richt zich op alle inwoners van de gemeente Leeuwarden, maar besteedt extra aandacht aan kwetsbare groepen. Dit hoofdstuk beschrijft deze kwetsbare groepen en welke partijen bij deze doelgroepen betrokken zijn.

Kwetsbare doelgroepen **Partners**

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

Kwetsbare doelgroepen

Het lokaal hitteplan is geschreven voor en door lokale organisaties die in contact staan met de inwoners van gemeente Leeuwarden. Het lokaal hitteplan is bedoeld om alle inwoners van de gemeente tegen hitte te beschermen, maar besteedt hierbij extra aandacht aan kwetsbare doelgroepen. Niet alle inwoners van de gemeente zijn namelijk even kwetsbaar voor hitte. Op deze en de volgende pagina worden verschillende kwetsbare doelgroepen toegelicht. Meer informatie over kwetsbare doelgroepen is te vinden in het document Risicogroepen, behorend bij de GGD richtlijn over hitte en gezondheid.

De gemeente Leeuwarden focust in het hitteplan op de doelgroepen ouderen, chronisch zieken, medicijngebruikers en mensen met een fysieke beperking en dak- en thuislozen. Voor deze doelgroepen zijn doelgroepspecifieke acties geformuleerd. Het lokaal hitteplan is een hybride document en we blijven kijken of we de juiste doelgroepen in beeld hebben en bereiken.

Focusdoelgroepen

Ouderen

Ouderen, vooral mensen van 75 jaar en ouder, zijn extra kwetsbaar voor hittestress. Hun lichaam kan de temperatuur minder goed reguleren en past zich daardoor moeilijker aan hoge temperaturen aan, waardoor afkoelen lastiger wordt. Daarnaast ervaren ouderen vaak minder snel dorst, waardoor zij niet altijd genoeg drinken. Veel ouderen behoren bovendien ook tot andere risicogroepen, bijvoorbeeld door medicijngebruik, chronische aandoeningen of een lage sociaaleconomische status.

Chronisch zieken, medicijngebruikers en mensen met een fysieke beperking

Chronisch zieken, langdurig medicijngebruikers en mensen met een fysieke beperking zijn kwetsbaar bij hitte. Hitte kan bestaande gezondheidsklachten verergeren en medicijngebruik beïnvloedt lichaamsprocessen zoals de nierwerking, het hart- en vaatstelsel en de temperatuurregulatie. Sommige medicijnen verminderen bovendien de zweetproductie en alertheid. Voor minder mobiele mensen vormt het overbruggen van langere afstanden, bijvoorbeeld om medicijnen bij de apotheek te halen, een extra belasting in warme periodes.

Dak- en thuislozen

Dak- en thuisloze mensen kunnen vaak niet eenvoudig een koele plek opzoeken, zoals een woning, en hebben daarnaast vaker te maken met lichamelijke problemen of verslaving. Hierdoor lopen zij extra risico op oververhitting en uitdroging. Bovendien ontbreekt vaak een sociaal netwerk dat hen kan ondersteunen, wat hun kwetsbaarheid verder vergroot.

Andere kwetsbare doelgroepen waar we ons niet direct op focussen in dit plan

Evenementenbezoekers
Evenementenbezoekers bevinden zich vaak in temperatuurverhogende omstandigheden. Voorbeelden zijn de aanwezigheid van een grote menigte, een evenement in de volle zon of gebrek aan water.

Sporters en veldwerkers
Sporters en mensen die buiten werken verliezen door de hitte extra veel vocht en hun lichaam warmt door de inspanning sneller op.

Anderstaligen, laaggeletterden en digitaal niet-vaardigen
Veel mensen in deze groep ontvangen hitte-informatie niet of begrijpen deze niet goed, bijvoorbeeld door taalbarrières of beperkte digitale vaardigheden. Daardoor missen zij belangrijke aanwijzingen over hoe ze veilig kunnen omgaan met extreme warmte. Vooral vluchtelingen behoren vaak tot deze groep. Zij wonen bovendien regelmatig in omstandigheden die minder geschikt zijn bij hitte, zoals gedeelde woonruimtes of situaties van energiearmoede. Hierdoor zijn zij extra kwetsbaar en is duidelijke, eenvoudige en meertalige communicatie essentieel.

Dieren
In een warme omgeving kunnen dieren, zowel huisdieren als (pluim)vee, moeilijker warmte afstaan waardoor hittestress kan optreden. De temperatuur waarbij hittestress optreedt verschilt per dier. Hittestress kan een negatieve invloed hebben op de activiteit, de gezondheid en (melk)productiviteit van het dier.

Jonge kinderen
Jonge kinderen, vooral baby's, verliezen sneller vocht dan volwassenen. Hun lichaam warmt bovendien sneller op, terwijl zij nog niet goed kunnen aangeven dat ze klachten hebben of dorst krijgen. Ook is het belangrijk om kinderen al op jonge leeftijd goed te beschermen tegen uv-straling.

Partners

Het lokaal hitteplan van gemeente Leeuwarden is een gezamenlijk plan van verschillende (maatschappelijke) partners die actief betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van het hitteplan. Deze partners zijn uitgenodigd op basis van hun expertise en betrokkenheid bij het welzijn van onze inwoners. De partners die aanwezig zijn geweest bij de verdiepende bijeenkomst of op een andere manier een actieve bijdrage hebben geleverd zijn weergegeven in figuur 4.

Binnen de gemeente Leeuwarden zijn er verschillende organisaties die beschikken over een eigen hitteplan of hitteprotocol. Het lokaal hitteplan van de gemeente Leeuwarden en de hitteplannen/-protocollen van specifieke organisaties hoeven elkaar niet in de weg te staan, maar kunnen elkaar juist versterken. De hitteplannen van organisaties zijn vaak doelgroepgericht en specifiek gemaakt voor de betreffende organisatie. Het lokaal hitteplan van de gemeente is een communicatieplan en richt zich op alle inwoners van de gemeente. Het plan brengt professionele partners van verschillende organisaties bij elkaar, waardoor er kansen ontstaan om van elkaars werkwijze te leren. Het lokaal hitteplan legt de acties uit het lokale hittenetwerk vast, met als doel om samen beter voorbereid te zijn op toekomstige extreme hitteperiodes.

Gemeente Leeuwarden
Rode Kruis
GGD Fryslân
Thuiszorg Het Friese Land
LOS Leeuwarder Onafhankelijke Seniorenvereniging
bv sport
amaryllis
ANBO PCOB
dbieb
limor Opvangen Aanpakken Loslaten
noorderbreedte samen het beste van de zorg

Figuur 4 Overzicht betrokken organisaties

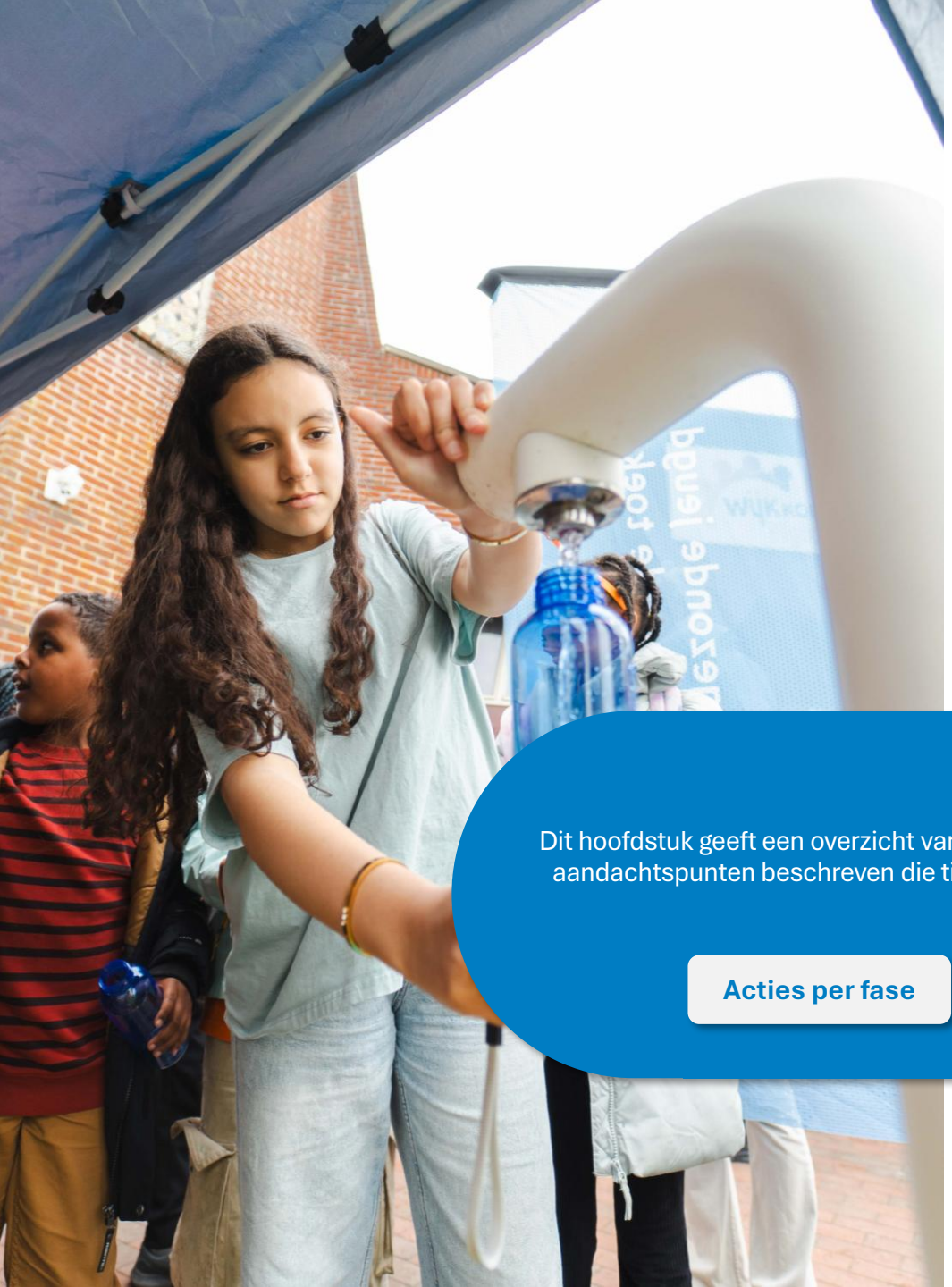

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

WAT

Wat doen we voor, tijdens en na een hitteperiode?

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van alle afspraken die per fase zijn gemaakt. Ook worden overige aandachtspunten beschreven die tijdens de bijeenkomst of gedurende het proces naar voren zijn gekomen.

Acties per fase | **Communicatie** | **Aanvullende informatie**

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

Acties per fase

Bij de verschillende fases in het hitteplan horen verschillende soorten acties. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van alle acties en maatregelen die zijn opgehaald bij partners. Per actie is opgenomen welke organisatie verantwoordelijk is voor de uitvoering daarvan. De acties zijn opgesteld vanuit de thema's gebied, gebouw en gezondheid. Rechts op deze pagina worden alle drie de thema's toegelicht.

Het lokaal hitteplan heeft als doel om gezondheidsproblemen tijdens hitteperioden te voorkomen en beperken. De acties in dit lokaal hitteplan richten zich daarom met name op het thema gezondheid. Daarnaast zijn er ook enkele acties opgenomen die betrekking hebben op de thema's gebied en gebouw. Deze acties zijn gericht op het creëren van een koelere leefomgeving en het reguleren van de binnentemperatuur, wat nauw verbonden is met het thema gezondheid. Aan de rechterkant van deze pagina worden deze thema's verder toegelicht.

Acties voorbereidingsfase

Acties voorwaarschuwingsfase

Acties waarschuwingsfase

Acties monitoring en evaluatiefase

Acties preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloedingsfase

Klik om direct naar de acties per fase te gaan

Maatregelen vanuit het thema **gezondheid** zijn erop gericht om gezondheidsproblemen tijdens hitteperioden te voorkomen of beperken, met name bij kwetsbare groepen. Voorlichting speelt hierbij een centrale rol.

Maatregelen vanuit het thema **gebied** zijn gericht op de buitenruimte. De buitenruimte kan onderverdeeld worden in de openbare én private ruimte. Het doel van de maatregelen is om de omgevingstemperatuur in stedelijke gebieden te verminderen en een comfortabeler leefklimaat te creëren, met aangename gevoelstemperaturen en voldoende schaduw, vooral tijdens perioden van hitte.

Maatregelen aan en in het **gebouw** hebben als doel om de binnentemperatuur van gebouwen tijdens hitteperioden op een acceptabel niveau te houden om hittestress te voorkomen en het welzijn voor de bewoners of gebruikers van het gebouw te verbeteren.

Klik hier om terug te gaan naar de pagina 'Acties per fase'

Voorbereidingsfase

Maart tot en met mei | Geïnitieerd door beleidsmedewerker gezondheid van de gemeente Leeuwarden die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het lokaal hitteplan.

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Allen	Allen	Aanmelden voor mailinglist	Alle organisaties melden zich aan voor het waarschuwingssysteem van het Nationaal Hitteplan via deze link.
Gemeente	Hittecoördinator	Informeren partners	De gemeente stuurt een bericht uit naar partners van het lokaal hitteplan om hun voorbereidingsacties uit te voeren.
	Hittecoördinator	Actualiseren mailinglijst	De gemeente controleert de bestaande mailadressen, vult eventueel nieuwe organisaties aan en roept andere partners op om zich aan te melden voor de mailinglijst.
	Hittecoördinator	Organiseren themabijeenkomst	De gemeente organiseert, met hulp van de GGD, een jaarlijks terugkerende themabijeenkomst waarin met partners kennis wordt uitgewisseld rondom hitte. We sluiten aan bij de Friese Preventieaanpak om aan provinciale kennisdeling te werken.
	Sociaal domein	Afstemming informatie	De gemeente stemt af met de GGD welke informatiemiddelen verspreid gaan worden aan bewoners in de verschillende fases van de hitteplancyclus.
	Sociaal domein	Betrekken netwerkorganisaties	De gemeente neemt contact op met kleine netwerkorganisaties om uit te zoeken hoe zij betrokken kunnen worden in de informatievoorziening aan (kwetsbare) inwoners.
	Communicatie	Informeren inwoners	De gemeente stelt een informatiebericht over hitte op. Wanneer het heet is, kan het bericht gepubliceerd worden via wijkkranten, sociale media en de gemeentelijke website.
GGD	GGD	Informeren	De GGD besteedt in elke kwartaalnieuwsbrief aandacht aan hitte en geeft daarin praktische adviezen om gezondheidsrisico's bij warm weer te beperken.
		Ondersteuning partners	De GGD biedt hulp aan organisaties bij het opstellen van communicatie. Zij kunnen hiervoor contact opnemen met GGD Leefomgeving.
		Actualiseren eigen middelen	De GGD actualiseert eigen middelen, waaronder de teksten bij de hittewaarschuwingen en communicatieberichten.
		Informeren medewerkers	De GGD informeert eigen medewerkers zodat ze weten wat ze moeten doen als er hitteberichten verstuurd moeten worden.

Voorbereidingsfase (vervolg)

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Rode Kruis	Rode Kruis	Kennisupdate over de impact van hitte	Het Rode Kruis actualiseert de informatie over hitte en gezondheid, en publiceert deze informatie.
		Communicatie naar bevolking	Het Rode Kruis promoot het Rode Kruis de EHBO-app ter bevordering van de zelfredzaamheid.
		Communicatie naar maatschappelijke en zorgorganisaties	Het Rode Kruis staat in contact met maatschappelijke organisaties en zorgorganisaties die behoefte hebben naar informatie over hitte.
		Workshops en trainingen	Het Rode Kruis geeft, afhankelijk van het aantal beschikbare vrijwilligers, een workshop 'Goed voorbereid' ter preventie.
Zorgorganisaties	Zorgorganisaties	Kennis actualiseren en materialen voorbereiden	De zorgorganisaties bereiden zich voor op de komende zomer door kennis te actualiseren en materialen voor te bereiden. Hieronder vallen de volgende onderdelen: - Het actualiseren van de eigen warmte-, ventilatie-, medicatie- en hitteprotocollen voor medewerkers en cliënten, en het informeren van medewerkers over deze protocollen - Het controleren of het materiaal en de voorraad die benodigd is tijdens hitte in orde is. Voorbeelden hiervan kunnen zijn genoeg flessen water, genoeg zonnebrand en de middelen die nodig zijn om schaduw te creëren - Het opnemen van informatie over hitte tijdens bestaande overleggen en trainingen voor medewerkers (bijvoorbeeld tijdens teamvergaderingen, Bhv-cursussen) - De samenwerking opzoeken met woningbouwverenigingen om toe te werken naar een gemeenschappelijk zorgplan tijdens hitte voor kwetsbare huurders
Ouderenbonden	Ouderenbonden	Informeren ouderen	De ouderenbonden verzamelen informatie over hitterisico's voor ouderen (van de GGD, het Rode Kruis), en verstrekken deze informatie aan leden. Dit doen zij op de volgende manieren: - Via het magazine dat 4x per jaar onder de leden wordt verspreid (edities voorjaar en zomer) - Via maandelijkse fysieke bijeenkomsten die in het voorjaar plaatsvinden
Bibliotheken	Bibliotheken	Informeren medewerkers	De bibliotheken zorgen dat ze over voldoende informatievoorziening beschikken en dat de eigen medewerkers geïnformeerd zijn.
Woningcorporaties	Woningcorporaties	Informeren bewoners	De woningcorporaties stellen een informatiebericht op voor op de website en in de nieuwsbrief. Hierin wordt meegenomen hoe bewoners goed kunnen ventileren en hoe ze de warmte buiten kunnen houden.

Klik hier om terug te gaan naar de pagina 'Acties per fase'

Voorwaarschuwingsfase

Juni tot en met september | Geïnitieerd door het RIVM dat een voorwaarschuwing af geeft. Deze melding komt enkele dagen voor een periode van hitte.

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Gemeente	Communicatie	Informeren inwoners	De gemeente licht de bevolking in via verschillende media (sociale media, gemeentelijke website, wijknieuwsbrieven) over hitterisico's en mogelijke maatregelen. Hierin wordt ook gecommuniceerd over de hete en koele plekken in de gemeente.
	Communicatie	Delen voorwaarschuwing	De gemeente communiceert de voorwaarschuwing van het RIVM en de vooraankondiging van het hitteplan door naar partnerorganisaties.
	Hittecoördinator	Informeren eigen medewerkers	De gemeente informeert de inhoudelijk betrokken medewerkers dat het hitteplan mogelijk wordt afgekondigd.
GGD	GGD	Informeren inwoners	De GGD verstrekt publieksinformatie, plaatst nieuwberichten en verstuurt persberichten via de afdeling communicatie.
		Informeren inwoners	De GGD stelt op de eigen website, informatie beschikbaar in verschillende talen zodat deze ook toegankelijk zijn voor anderstaligen.
		Informeren eigen personeel	De GGD stuurt de voorwaarschuwing door naar eigen relevante afdelingen (zoals Jeugdgezondheidszorg) en verspreidt berichtgeving in reguliere nieuwsbrieven.
		Informeren partnerorganisaties	De GGD stuurt een bericht aan partnerorganisaties (via de mailinglijst) dat het lokaal hitteplan mogelijk wordt aangekondigd.
Rode Kruis	Rode Kruis	Onderzoek voor mobilisatie vrijwilligers	Het Rode Kruis onderzoekt de mogelijke inzet van vrijwilligers of Ready2Help-app om waar mogelijk te voorzien in een hulpbehoefte van hitte kwetsbare mensen tijdens (dreigende) noodsituaties.

Voorwaarschuwingsfase (vervolg)

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Zorgorganisaties	Zorgorganisaties	Treffen laatste voorbereidingen	De zorgorganisaties treffen de laatste voorbereidingen en sturen het eerste communicatiemateriaal uit. Hieronder vallen de volgende onderdelen: - Het informeren van medewerkers, vrijwilligers en stagiaires dat het hitteplan mogelijk wordt afgekondigd en communiceren waar zij rekening mee moeten houden tijdens een hitteperiode - Het verspreiden van tips onder cliënten over wat te doen bij extreme hitte, bijvoorbeeld door mondelinge toelichting, of het verspreiden van flyers en krantjes tijdens huisbezoeken - Het adviseren van cliënten over de gevaren van hitte en medicijngebruik - Waar mogelijk, het aanpassen van werkzaamheden door ze beter aan te laten sluiten op hitte (bijv. bij wassen, wandelingen, drinken). Verdeling over de dag met betrekking tot inzet mantelzorg
Ouderenbonden	Ouderenbonden	Informeren ouderen	De ouderenbonden organiseren, samen met Humanitas en Amaryllis, een bijeenkomst om hitteriscio's bij ouderen onder de aandacht te brengen.
Bibliotheken	Bibliotheken	Informeren bezoekers	De bibliotheken informeren bezoekers, door informatie over hitte te tonen op informatieschermen en via de nieuwsbrief.
Woningcorporaties	Woningcorporaties	Informeren bewoners	De woningcorporaties informeren bewoners over hitte door te communiceren via de website en de nieuwsbrief.

Klik hier om terug te gaan naar de pagina 'Acties per fase'

Waarschuwingsfase

Gedurende activatie Nationaal Hitteplan | Geïnitieerd door het RIVM dat het Nationaal Hitteplan activeert.

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Gemeente	Hittecoördinator	Informeren eigen medewerkers	De gemeente informeert inhoudelijk betrokken medewerkers dat het hitteplan is afgekondigd.
	Communicatie	Delen waarschuwing	De gemeente communiceert de waarschuwing van het RIVM door naar partnerorganisaties.
	Communicatie	Informeren inwoners	De gemeente deelt kaarten met watertappunten via haar website en sociale media.
GGD	GGD	Kennisdeling	De GGD beantwoordt vragen van organisaties en burgers.
		Informeren	De GGD verstrekt publieksinformatie, plaatst nieuwberichten en verstuurt een persbericht vanuit de afdeling communicatie.
Rode Kruis	Rode Kruis	Inzetten van vrijwilligers	Het Rode Kruis voorziet, met vrijwilligers en/of Ready2Help-app, waar mogelijk in een hulpbehoefte van hitte-kwetsbare mensen tijdens (dreigende) noodsituaties. Bijvoorbeeld uitdelen van flesjes water met een check of mensen oké zijn, of gemeenten of organisaties ondersteunen bij het actief wijzen van mensen op koele locaties of gebouwen waar zij tijdens een warme periode terecht kunnen.
		Actieve communicatie naar bevolking	Het Rode Kruis communiceert over hitte via sociale media en haar eigen website.
Zorgorganisaties	Zorgorganisaties	Activeren protocollen	De zorgorganisaties activeren de eigen hitteprotocollen en mogelijke warmte-, medicatie- en ventilatieprotocollen. In de hitteprotocollen komen de volgende onderdelen terug: - Het aanpassen van werktijden van medewerkers en hen aansporen om meer te drinken, extra pauzes in te lassen en waar mogelijk routes aan te passen - Het wijzen van cliënten op voldoende vochtinname, uit de zon te blijven en de juiste manier van ventileren - Het adviseren van patiënten/cliënten over de gevaren van hitte en medicijngebruik - Het treffen van hittemaatregelen, zoals het aanpassen van activiteiten met cliënten - Het nemen van warmtepassende maatregelen op de eigen locaties, zoals ventileren, de warmte buiten houden en zorgen voor verkoeling - Het uitdelen van zonnebrand en flesjes water met daarop informatie over hittemaatregelen, zoals voldoende water drinken en het opzoeken van verkoeling
Woningcorporaties	Woningcorporaties	Informeren bewoners	De woningcorporaties zetten wijkconsulenten in om (kwetsbare) bewoners te waarschuwen en signaleren.

Klik hier om terug te gaan naar de pagina 'Acties per fase'

Monitoring en evaluatie

September tot en met november| Geïnitieerd door de beleidsmedewerker gezondheid van de gemeente Leeuwarden die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het lokaal hitteplan.

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Allen	Allen	Evalueren lokaal hitteplan	Alle partners van het lokaal hitteplan komen bijeen om het lokaal hitteplan en de acties van afgelopen zomer te evalueren, en waar nodig aan te scherpen.
Gemeente	Hittecoördinator, communicatie	Evalueren communicatiestrategie	De gemeente overlegt met de afdeling communicatie over (het aanpassen van) de communicatiestrategie hitte.
	Hittecoördinator	Evalueren	De gemeente overlegt met de afdeling communicatie welke doelgroepen bereikt zijn en of er eventueel communicatiemateriaal in meerdere talen beschikbaar gesteld dient te worden.
	Hittecoördinator	Inplannen evaluatie lokaal hitteplan	De gemeente organiseert een evaluatiebijeenkomst waarbij alle partners van het lokale hitteplan worden uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst blikken partijen terug op hun eigen ervaringen, bekijken verbeterpunten voor het hitteplan en besluiten of er nog meer partijen betrokken dienen te worden.
GGD	GGD	Monitoren ontwikkelingen	De GGD houdt landelijke ontwikkelingen rondom (het voorkomen van) hittestress bij en past op basis daarvan communicatiemateriaal aan.
		Updaten monitor	De GGD werkt elke 4 jaar de gezondheidsmonitor bij en zorgt dat hierin vragen over hitte gesteld worden.
Partnerorganisaties	Partnerorganisaties	Evalueren hitteprotocol	De partnerorganisaties evalueren de afgelopen zomer en de uitvoerbaarheid van de eigen hitteprotocollen. Indien nodig worden er aanpassingen gemaakt.

Klik hier om terug te gaan naar de pagina 'Acties per fase'

Preventie, kennis-ontwikkeling en gedragsbeïnvloeding

Aankomende jaren | Start bij afronding van het lokaal hitteplan.

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Gemeente	Hittecoördinator	In kaart brengen koele binnenlocaties	De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om het gemeentehuis als koelteplek open te stellen voor bezoekers en ontwikkelt daarbij een draaiboek 'Gemeentehuis als koelteplek'. Daarnaast inventariseert de gemeente welke andere binnenplekken (lokaal en regionaal) relatief koel blijven tijdens periodes van hitte en onderzoekt of deze plekken geschikt zijn voor het opvangen van kwetsbare inwoners. Voorbeelden van mogelijke koele plekken zijn de bibliotheek en sporthallen.
	Hittecoördinator	Inventariseren bereiken kwetsbare groepen	De gemeente inventariseert welke partijen bij kwetsbare groepen achter de voordeur komen en informeert hen over het belang van communicatie rondom hitte en hun betrokkenheid bij het hittenetwerk.
	Hittecoördinator	Onderzoeken mogelijkheden zonnebrandpalen	De gemeente inventariseert de mogelijkheid voor het plaatsen van tijdelijke zonnebrandpunten in de gemeente.
	Fysiek domein	Vergroenen buitenruimte	De gemeente ontwikkelt hittebestendige stadsplanning en infrastructuur zoals groene verblijfsplekken en looproutes. De gemeente houdt hierbij rekening met de groene inrichting van hittekwetsbare plekken (conform het UP Vergroening 2025-2035).
	Hittecoördinator	Lokaliseren watertappunten	De gemeente brengt in kaart waar watertappunten te vinden zijn en onderzoekt op welke locatie ze deze informatie willen verspreiden.
GGD	GGD	Voorlichting hitte & gezondheid	Op aanvraag van gemeenten/organisaties kan de GGD, voorlichting over hitte en gezondheid verzorgen.
	GGD	Meedenken inrichting buitenruimte	Op aanvraag van gemeenten kan de GGD meedenken over de inrichting van de buitenruimte.
Rode Kruis	Rode Kruis	Ontwikkelen en delen van informatie	Het Rode Kruis ontwikkelt en deelt voorlichtingsmateriaal.
	Rode Kruis	"Goed voorbereid workshops"	Het Rode Kruis geeft, afhankelijk van het aantal beschikbare vrijwilligers, een workshop 'Goed voorbereid' ter preventie.

Preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding (vervolg)

Organisatie		Kern actie	Toelichting actie
Partnerorganisaties	Partnerorganisaties	Uitvoeren van onderzoeken	De partnerorganisaties onderzoeken of zij bij kunnen dragen aan preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding. Onderdelen hiervan zijn het onderzoeken: - Van de toevoeging van temperatuurcontrole in combinatie met medicatie-opslag - Van de mogelijkheden voor het openstellen van eigen gebouwen als koelteplek, en onderzoeken welke eigen gebouwen in de toekomst als openbare koelteplek meegenomen kunnen worden - Van de verdere verduurzaming van gebouwen om meer koele binnenplekken te kunnen creëren - Of via de tablets van Compaan informatie kan worden gedeeld richting cliënten over hitte - Van de mogelijkheden voor het aanbieden van zonnebrand bij sport- en openbare zwemlocaties in de gemeente
Woningcorporaties	Woningcorporaties	Hittebestendig inrichten	De woningcorporaties werken aan hittebescherming van hun gebouwen, bijvoorbeeld door het onttegelen en vergroenen van tuinen, het aanbrengen van zonwering en het dusdanig positioneren van nieuwe woningen dat zoninval beperkt wordt.

Communicatie

Goede communicatie over hitte is essentieel, maar de boodschap bereikt niet altijd direct de meest kwetsbare inwoners. Daarom vinden de gemeente en de partners van het lokale hitteplan het belangrijk om één duidelijke en uniforme boodschap over hitterisico's en maatregelen uit te dragen. Wanneer verschillende organisaties dezelfde informatie delen, wordt een grotere groep inwoners bereikt en neemt het vertrouwen toe.

De communicatieafdeling van de gemeente stelt een eenduidig informatiebericht op en deelt dit met de partners van het hitteplan en andere lokale organisaties. Zij kunnen dit bericht vervolgens verder verspreiden. Om te voorkomen dat er te veel of tegenstrijdige informatie rondgaat, is een goede afstemming tussen partners belangrijk.

Het informatiebericht bevat praktische tips voor inwoners: hoe zij hun gedrag kunnen aanpassen aan de temperatuur, welke fysieke maatregelen ze kunnen nemen en waar koele plekken te vinden zijn. Het bericht kan verspreid worden via onder andere huisartsen, dorpshuizen en elektronische informatieborden langs de weg. Naast informatieve tips bevat het bericht ook een oproep aan inwoners om op elkaar te letten. Hiermee richten we ons niet alleen op kwetsbare doelgroepen zelf, maar ook op de mensen om hen heen – zoals ouders, (klein)kinderen, buren en mantelzorgers. Door hen bewust te maken van de risico's en signalen van hittestress en te informeren over passende maatregelen, worden zij gestimuleerd om vaker na te gaan of het goed gaat met hun kwetsbare naasten.

De informatie moet begrijpelijk zijn voor alle inwoners, inclusief mensen die moeite hebben met lezen of een andere taal spreken. Vertalingen van bestaand GGD-materiaal kunnen hierbij helpen.

Aanvullende aandachtspunten

Naast de maatregelen en afspraken die zijn ingedeeld in de verschillende fases van het hitteplan, hebben de bijeenkomsten tot een aantal aandachtspunten geleid. Deze zijn hieronder samengevat.

Bijeenkomst hittenetwerk
De gemeente Leeuwarden wil periodiek met het hittenetwerk bijeenkomen om de aanpak rond hitte te bespreken, af te stemmen en van elkaar te leren. Het hittecoördinatieteam organiseert hiervoor jaarlijks ten minste één contactmoment met partners, bijvoorbeeld in de vorm van een themasessie binnen de provinciale preventieaanpak. Tijdens dit moment wordt het lokaal hitteplan gezamenlijk doorgenomen en waar nodig aangevuld. Daarnaast monitort het kernteam de voortgang van het lokaal hitteplan.

Doorontwikkeling
Het lokaal hitteplan is een hybride document dat continu wordt doorontwikkeld. De gemeente Leeuwarden blijft daarom periodiek toetsen of de juiste doelgroepen en partners in beeld zijn en of de aanpak nog aansluit bij de praktijk. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar het versterken van de samenwerking met onder andere de Friese Preventieaanpak, de Veiligheidsregio en andere relevante domeinen. Op basis van nieuwe inzichten en ervaringen wordt het hitteplan waar nodig aangepast en aangevuld, zodat het actueel en effectief blijft.

Aanvullende doelgroepen
De gemeente Leeuwarden richt zich in dit lokaal hitteplan op inwoners die kwetsbaar, moeilijk te bereiken en minder zelfredzaam zijn. Dit betreft onder meer zorgbehoevende ouderen, chronisch zieken, mensen met een fysieke beperking en medicijngebruikers. Ook is er extra aandacht voor dak- en thuislozen. We blijven kijken of we de juiste doelgroepen in beeld hebben en bereiken.

Aanvullende organisaties
Naast de organisaties die een actieve bijdrage hebben geleverd, zijn er nog meer relevante organisaties met wie er gesprekken zijn gevoerd of die zelf contact hebben opgenomen. Ook blijven we de komende jaren evalueren of we nog doelgroepen en organisaties missen. Voorbeelden van deze doelgroepen zijn hieronder te vinden:

- **Apotheken en huisartsen** spreken inwoners die extra gevoelig zijn voor hittestress en kunnen hen gericht informeren, specifiek ook over hitte en medicijngebruik.
- **Scholen** staan dagelijks in contact met jonge kinderen en kunnen maatregelen nemen om oververhitting te voorkomen.
- Het **consultatiebureau** komt met (ouders van) jonge kinderen in contact, en kan hitte meenemen in hun advies.
- **Verloskundigenpraktijken** informeren zwangeren, een groep die extra kwetsbaar is voor hitte.
- **Mantelzorgers** komen bij veel kwetsbare mensen achter de voordeur en kunnen hitte meenemen in hun advies. Op deze manier kunnen zij ook informatie over hittemaatregelen verspreiden.
- **Wijk en dorpskamers** hebben een dekkend netwerk. Vooral in wijken met veel lage SES inwoners, kunnen ze een belangrijke rol spelen.
- **Energiecoaches** komen achter de voordeur bij kwetsbare inwoners en kunnen hitte meenemen in hun advies.
- **Religieuze instellingen** zoals kerken en moskeeën bereiken veel (kwetsbare) inwoners en kunnen informatie over hittemaatregelen verspreiden.
- **De GGZ** begeleidt cliënten die risico's minder goed herkennen en kunnen hittebewustzijn opnemen in hun zorg.
- **Het COA** staat dicht bij bewoners van opvanglocaties en kan bewoners informeren over hittemaatregelen en risico's.

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

WAAR

Waar in de gemeente Leeuwarden zijn inwoners kwetsbaar voor hitte?

Dit hoofdstuk brengt aan de hand van verschillende kaarten in beeld welke buurten en of wijken het meest kwetsbaar zijn voor hitte.

Gebied | Gebouw | Gezondheid

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

Gebied

Gevoelstemperatuur

Een hoge gevoelstemperatuur kan bij mensen tot hittestress leiden. De gevoelstemperatuur geeft aan hoe warm een persoon het heeft in een bepaalde situatie. Als de gemeten luchttemperatuur bijvoorbeeld 30 °C is, kan het in de volle zon en uit de wind voelen als 40 °C.

De gevoelstemperatuurkaart laat de lokale gevoelstemperatuur op een extreem hete zomermiddag zien. Figuur 5 geeft de situatie weer in het huidige klimaat. Hieruit blijkt dat de gevoelstemperatuur met name op bedrijventerreinen en rond de centra erg hoog is. Ook springen de gebieden rondom het spoor eruit als het gaat om gebieden met een hoge gevoelstemperatuur. Door verdere verstedelijking kan de temperatuur in de stad nog verder stijgen de komende jaren.

Het wordt daarom steeds belangrijker om de stijgende temperaturen tegen te gaan en de gevolgen te beperken door maatregelen te nemen vanuit de domeinen gezondheid (zoals het opstellen van een lokaal hitteplan), gebied (zoals het creëren van schaduw) en gebouw (zoals het plaatsen van zonnewering).

Metingen van het KNMI laten zien dat de jaargemiddelde temperatuur sinds 1901 een duidelijke stijgende trend vertoont. Deze ontwikkeling zet zich naar verwachting voort: in alle klimaatscenario's neemt de gemiddelde temperatuur in Nederland de komende jaren verder toe. Dit onderstreept de noodzaak om tijdig maatregelen te nemen en de leefomgeving structureel aan te passen aan een warmer klimaat.

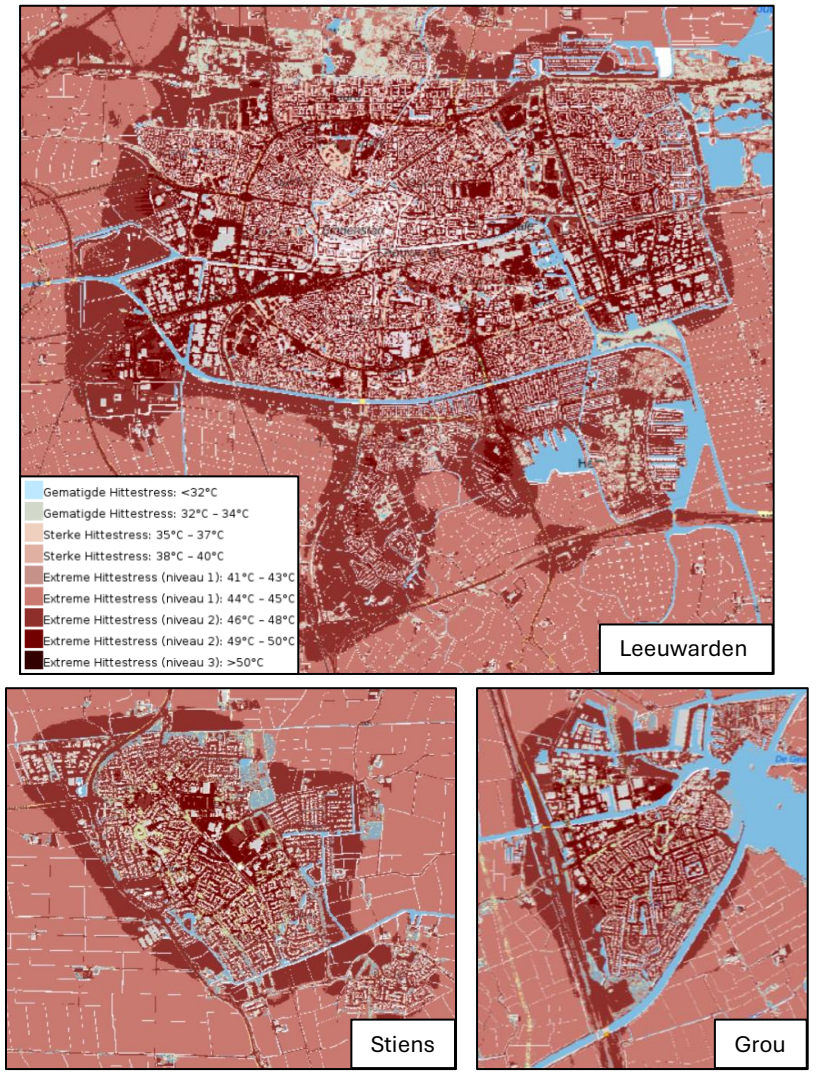

Figuur 5 Gevoelstemperatuur en bijbehorende hittestress klasse (Klimaateffectatlas).

Gebied

Afstand tot koelte

Tijdens perioden van hitte is het van belang dat inwoners verkoeling kunnen vinden. In de gezondheidsmonitor van GGD Fryslân geeft 77,6% van de deelnemers in Leeuwarden aan voldoende verkoeling buiten te kunnen vinden bij aanhoudend warm weer. Dit is lager ten opzichte van het gemiddelde van 86,8% in de GGD-regio. Niet iedereen heeft een tuin met schaduw, dus is het belangrijk dat er koele plekken in de openbare ruimte zijn waar mensen bij hitte snel naartoe kunnen. Een koele plek is een openbare buitenruimte van tenminste 200 m^2 waar de luchttemperatuur tijdens een zeer warme dag maximaal 35 °C is. De afstand-tot-koeltekaart laat zien hoever de loopafstand tussen gebouwen en de dichtstbijzijnde koele plek is (Figuur 6). Dit kan een park zijn, of een andere schaduwrijke plek. Op de kaart is te zien, dat binnen Leeuwarden enkele plekken zijn, waar een koele plek niet binnen 300 meter te bereiken is.

Verstening maakt steden extra kwetsbaar voor hoge temperaturen door het hitte-eilandeffect. Groen helpt om gebieden te verkoelen. Enerzijds doordat er minder stenen zijn, waardoor er minder hitte wordt vastgehouden. Anderzijds doordat de bomen en planten schaduw bieden en water verdampen, wat een verkoelend effect. Figuur 7 laat zien wat het verkoelende effect is van groen en water in graden Celsius op jaarbasis. Hier valt te zien dat er met name in de binnenstad van Leeuwarden beperkt sprake is van verkoeling. De Hogeschool van Amsterdam adviseert de 3-30-300 regel te hanteren, waarbij de 30 staat voor 30% van het buurtoppervlak onder een boomkroon valt en daardoor schaduw heeft. Dit biedt verkoeling.

Figuur 6 Afstand tot koelte binnenstad Leeuwarden (Klimaateffectatlas).

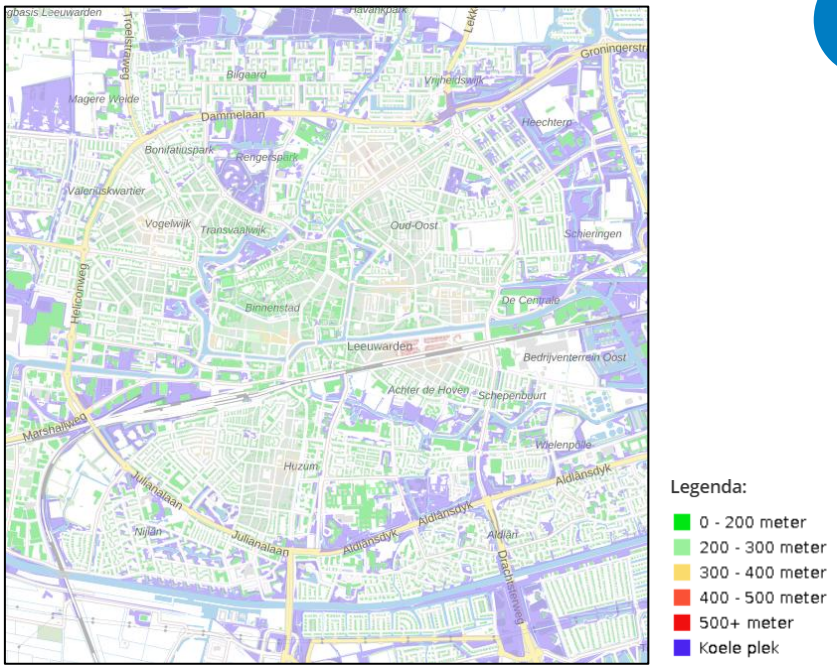

Figuur 7 Verkoelend effect van groen en water in graden Celsius op jaarbasis (Atlas Leefomgeving).

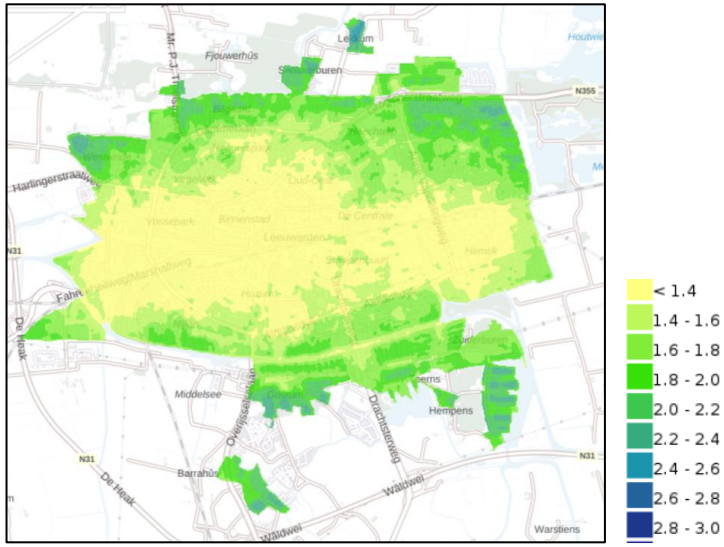

Gebouw

Verkoeling in de woning en nachthitte

De bestaande gebouwde omgeving is onvoldoende aangepast op hitte. Langere warme periodes zorgen ervoor dat woningen opwarmen en ’s nachts onvoldoende kunnen afkoelen. Door de hoge temperaturen kunnen mensen hittestress ervaren. Eén van de factoren die bepaalt of een gebouw kwetsbaar is voor hitte, is de mate waarin zon op het gebouw valt. Hoe meer schaduw er op een gevel valt, hoe kleiner de kans op oververhitting in de woning is. Deze schaduw kan zowel door een boom, een ander gebouw of ander omgevingskenmerk veroorzaakt worden. Het aantal mensen dat aangeeft tijdens warm weer verkoeling te kunnen vinden binnen de woning is in Leeuwarden met 75,3% lager dan het gemiddelde van de GGD-regio Fryslân (83,9%). Over het algemeen geven inwoners van de stad Leeuwarden aan minder vaak verkoeling in de woning te kunnen vinden in vergelijking met de rest van de gemeente (figuur 8).

Door klimaatverandering zullen tropische nachten met temperaturen boven de 20 °C steeds vaker voorkomen. Dit is met name een probleem in stedelijke gebieden, waar het ’s nachts minder goed afkoelt. Bij hoge buitentemperaturen koelt het ook in woningen en gebouwen minder af. Hete nachten kunnen leiden tot slaapproblemen, concentratieproblemen en gezondheidsklachten. Het aantal nachten met hittestress in Leeuwarden neemt in de toekomst fors toe. In het huidige klimaat (links in Figuur 9) komt hittestress enkele nachten per jaar voor, voornamelijk in de stedelijke gebieden. In 2050 (rechts in Figuur 9) laat de kaart zien dat grote delen van de gemeente te maken krijgen met periodes van weken tot zelfs meer dan een maand met hittestress. Dit betekent dat woningen en buitenruimtes langdurig warm blijven, waardoor het risico op gezondheidsproblemen en verminderde slaapkwaliteit sterk stijgt.

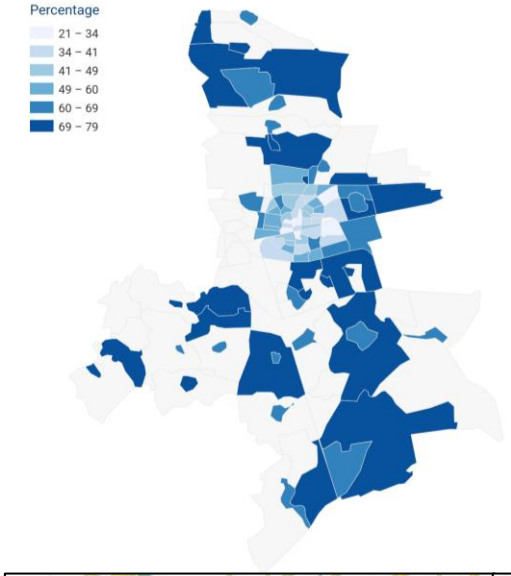

Figuur 8 Percentage dat aangeeft goed verkoeling te kunnen vinden binnen (Buurtatlas)

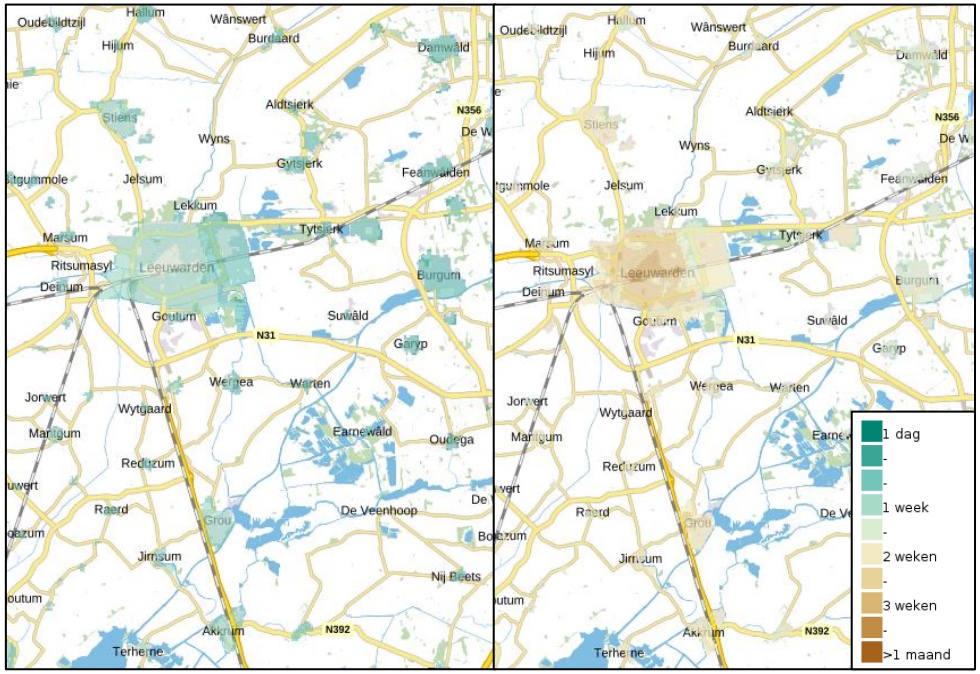

Figuur 9 Aantal nachten met hittestress in huidig klimaat (links) en 2050 (rechts) (Klimaateffectatlas).

Gezondheid

Sociale kwetsbaarheid hitte

Sommige mensen worden harder geraakt door klimaatverandering en toenemende hitte dan anderen. Kwetsbaarheid verwijst naar de mate waarin mensen en hun middelen negatieve gevolgen ervaren als ze worden geraakt door weersextremen zoals hittegolven. Sociale kwetsbaarheid verwijst naar kenmerken van individuen, zoals leeftijd, gezondheid, inkomen en sociale netwerken. Deze kenmerken beïnvloeden hoe gevoelig bepaalde groepen zijn voor klimaateffecten en daarnaast hoe goed deze groep zich kan aanpassen aan de effecten. Zij hebben bijvoorbeeld minder geld beschikbaar om maatregelen te treffen. Hierdoor worden zij harder geraakt.

De combinatie van fysieke en sociale kwetsbaarheid vergroot het risico op ernstige gezondheidseffecten door hitte. In buurten met veel verharding en weinig groen lopen bewoners extra gevaar, zeker als woningen onvoldoende geïsoleerd zijn. Klimaatverandering versterkt deze problematiek: het aantal tropische nachten neemt toe, waardoor kwetsbare groepen zoals ouderen en mensen met een laag inkomen harder worden geraakt.

De combinatiekaart sociale kwetsbaarheid laat zien welke buurten het meest kwetsbaar zijn voor de gevolgen van hitte op basis van het percentage broze ouderen en het percentage huishoudens onder het sociaal minimum (Figuur 10). De wijken Bilgaard, Rengerspark, Vrijheidswijk-Oost, Heechterp, Schieringen, Schepenbuur en Oldegalileën laten een hoog aantal broze ouderen en huishoudens onder het sociale minimum zien. Deze buurten verdienen extra aandacht in de aanpak van hitte.

Figuur 10 Combinatiekaart sociale kwetsbaarheid hitte (Klimaateffectatlas).

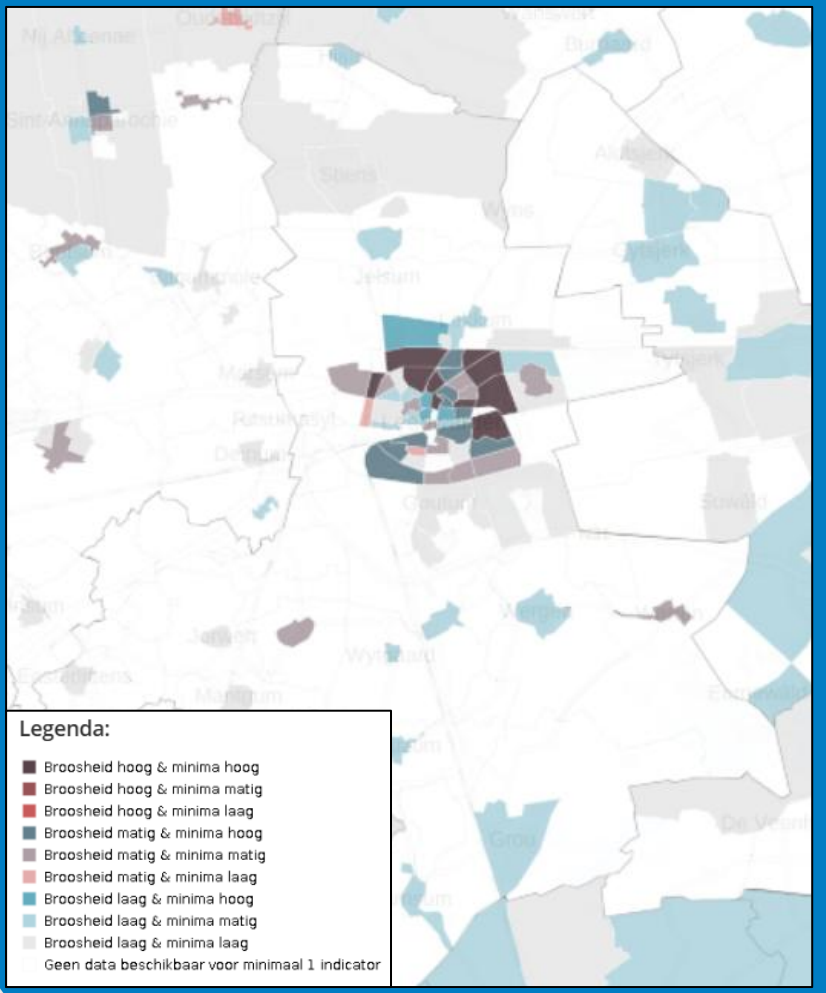

Gezondheid

Hitte en eenzaamheid

De hitte en eenzaamheidskaart combineert een gevoelstemperatuurkaart (2019), deze kaart is ontwikkeld in opdracht van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, met de ‘eenzame ouderen kaart’ van het RIVM (2016). De hitte- en eenzaamheidskaart (Figuur 11) laat zien waar de risico’s op hittestress bij eenzame ouderen het grootst zijn. Ernstig eenzame ouderen van 75-plus lopen een groot risico bij hittestress. Het dorstgevoel van ouderen is verminderd, waardoor ze minder drinken en verhitting en uitdroging op de loer liggen.

De hitte-eenzaamheidskaart geeft een indicatie van waar eenzame ouderen wonen en in welke mate daar ook hittestress wordt ervaren. Hier springen de buurten in de ring om de binnenstad van Leeuwarden met name uit. Hier is zowel de dichtheid ernstig eenzame 75-plussers groter als de gevoelstemperatuur op een hete zomerdag groter. Aan de randen van de stad is de gevoelstemperatuur of het aantal eenzame ouderen relatief lager.

De kaart is indicatief, houd rekening met de volgende punten:

- De kaart maakt geen onderscheid tussen ouderen die thuis wonen of in een zorginstelling verblijven.
- De kaart geeft de dichtheid van ernstig eenzame ouderen weer. In een kleine buurt met een hoge dichtheid kan het absolute aantal ernstig eenzame ouderen lager liggen dan een grotere buurt met een lagere dichtheid.
- Op de kaart wordt ingezoomd op de 'stedelijke' buurten in de gemeente. Buurten met minder dan 500 adressen per km2 worden niet getoond

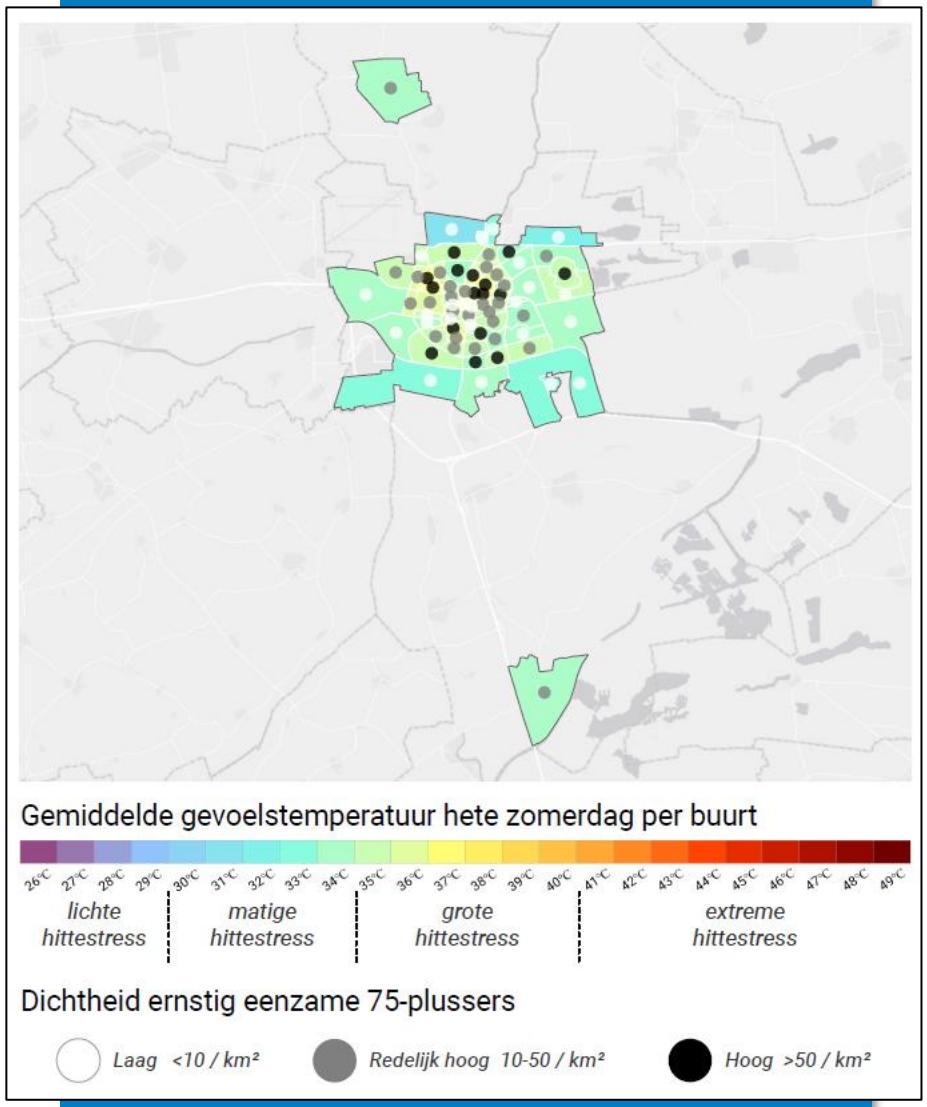

Figuur 11 Hitte eenzaamheidskaart (CAS, TAUW en Klimaatverbond Nederland).

Klik om naar het hoofdmenu te gaan

INFORMATIE

Waar vind ik aanvullende informatie?

Vanuit het RIVM, Rode Kruis en de GGD is er al veel informatiemateriaal beschikbaar. In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van het beschikbare informatiemateriaal, de contactgegevens van hulplijnen en de websites met aanvullende informatie.

RIVM | GGD | Rode Kruis

Klik om direct naar het hoofdstuk te gaan

RIVM

Het RIVM heeft een waarschuwingssysteem, het Nationaal Hitteplan, dat communiceert aan organisaties en professionals in de zorg en mantelzorgers. Het Nationaal Hitteplan beschrijft drie momenten waarop het RIVM communiceert over hitte. Pas als er een grote kans is op aanhoudende of extreme hitte wordt het Nationaal Hitteplan 'geactiveerd'. Organisaties en gemeenten kunnen zichzelf aanmelden voor het waarschuwingssysteem via deze link. Geadviseerd wordt om niet alleen een persoonlijk werk-e-mailadres op te geven, maar ook een algemeen e-mailadres, zodat waarschuwings-mails ook gedurende vakantieperiodes opgepakt kunnen worden.

Verder heeft het RIVM diverse communicatiemiddelen ontwikkeld, zoals animaties, infographics en teksten die uitleggen hoe je hitteklachten kunt herkennen en wat inwoners kunnen doen om koel te blijven tijdens warme perioden. De informatie is beschikbaar via de website.

Informatie gezonde leefomgeving
Het RIVM heeft een rapport gepubliceerd waarin ze de maatschappelijke waarde van een gezonde en groene leefomgeving verkennen. De verkenning maakt duidelijk hoe de waarde voor een gemeente of wijk inzichtelijk kan worden gemaakt en in geld is uit te drukken. Met kennis over de waarde kunnen lokale beleidmakers het effect van gezondheid en groen beter afwegen tegen de kosten.

Handreiking Lokaal Hitteplan
In maart 2026 is de Handreiking Lokaal Hitteplan beschikbaar gekomen. De handreiking is bedoeld voor gemeenten, professionals in zorg en welzijn, GGD'en, woningcorporaties en andere lokale organisaties die zich inzetten voor kwetsbare groepen. Zij biedt ondersteuning zowel bij het opstellen van een eerste lokaal hitteplan als bij het verder ontwikkelen of verbeteren van een bestaand plan.

In de handreiking wordt toegelicht wat een lokaal hitteplan is en hoe dit stapsgewijs kan worden ontwikkeld. Daarnaast geeft zij inzicht in de rollen en taken van betrokken partijen per fase van het proces, en beschrijft zij hoe een lokaal hitteplan jaarlijks kan worden uitgevoerd, geëvalueerd en verder doorontwikkeld.

Om de handreiking overzichtelijk en praktisch toepasbaar te maken, is voor elke doelgroep een **aparte module** opgenomen met voorbeelden van communicatie, voorlichting en ondersteuning. Deze modules kunnen ook dienen als inspiratie voor het opstellen van organisatiespecifieke hitteprotocollen. Ook bevat de handreiking een afzonderlijk stappenplan en een zelfbeoordeling, waarmee inzichtelijk wordt in hoeverre het hitteplan al is uitgewerkt.

GGD

De GGD Fryslân is verantwoordelijk voor het adviseren van het algemene publiek en instanties in de regio over hoe om te gaan met aanhoudende hitte en beantwoorden van vragen van bewoners, gemeenten en instanties over hitte en gezondheid.

De GGD heeft een landelijke website met informatie en tips: Zomer en hitte, GGD leefomgeving. Op deze website komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod: gezondheidsklachten door hitte, tips voor in de zon, kleine kinderen en hitte en tips om je huis koel te houden. Daarnaast is ook de GGD-richtlijn medische milieukunde: hitte en gezondheid online beschikbaar, die dieper ingaat op de gezondheidseffecten van hitte.

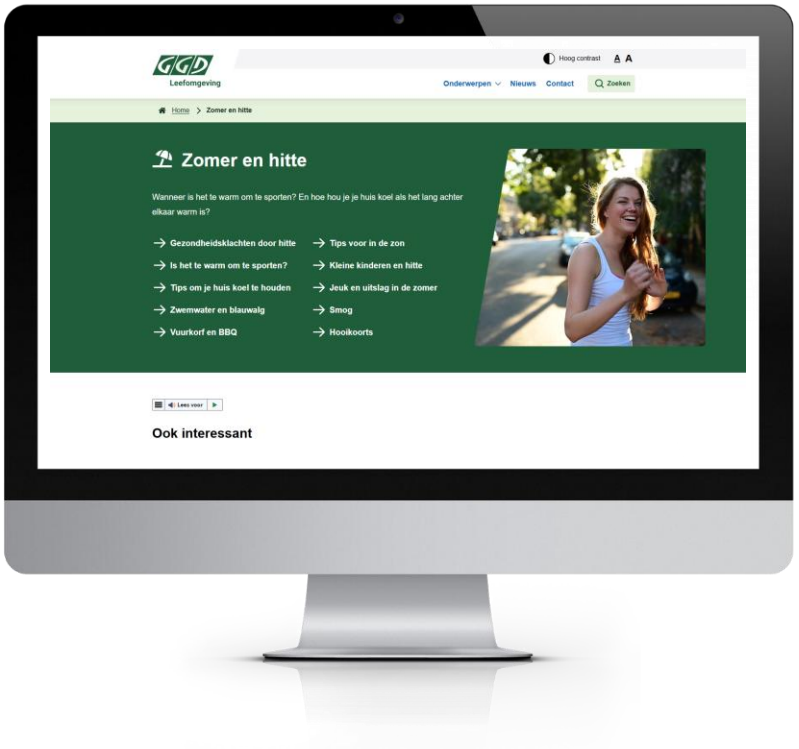

Onderzoek verkoeling

De GGD heeft onderzoek gedaan naar verkoeling bij hitte. Het rapport bevat concrete aanbevelingen voor gemeenten, woningcorporaties en provincies.

Gezondheidspanel GGD Fryslân

Daarnaast heeft de GGD Fryslân via het gezondheidspanel een vragenlijst uitgezet onder inwoners, om zo de hitte- en koeltebeleving te achterhalen. In juli 2024 deden 2461 deelnemers mee aan deze peiling over hitte. Naast de resultaten van het onderzoek, deelt de GGD Fryslân informatie over hoe inwoners zichzelf en het huis koel kunnen houden en op welke plekken zij buitenshuis verkoeling kunnen vinden.

Infectieziektebestrijding

Bij vragen over infectieziekten kunnen inwoners en professionals altijd contact opnemen met IZB van de GGD. Daarnaast is veel informatie over infectieziekten en gezondheidsrisico's ook te vinden op de website.

Rode Kruis

Het Rode Kruis kan organisaties op verschillende manieren ondersteunen tijdens een periode van hitte. Zij hebben veel informatie beschikbaar, waaronder:

- Snelle check hitte
- Een flyer over hitte in diverse talen
- Workshop Geen Nood
- Hittewaaiers
- Drink-draaischijf

Tevens is er op de website van het Rode Kruis informatie te vinden. Tijdens een warme periode komt deze informatie prominent naar voren. Tabel [x] toont wat het Rode Kruis beschikbaar heeft (onder voorbehoud van veranderingen). Organisaties kunnen het informatiemateriaal, indien zij dit willen gebruiken, zelf opvragen bij het Rode Kruis. Aanvullend op het papieren informatiemateriaal heeft het Rode Kruis de EHBO app ontwikkeld. Deze app is gratis te downloaden vanuit verschillende stores.

Naast dat het Rode Kruis informatiemateriaal verstrekt, kan zij gedurende de voorbereidingsfase of tijdens hitteperioden ondersteunen door de inzet van vrijwilligers. Afhankelijk van het aantal beschikbare vrijwilligers zijn er bijvoorbeeld mogelijkheden voor het geven van “Goed voorbereid workshops’. Tijdens (dreigende) noodsituaties door hitte kan het Rode Kruis ondersteunen door bijvoorbeeld het uitdelen van flesjes water met een check of mensen oké zijn. Daarnaast kan het Rode Kruis tijdens (dreigende) noodsituaties gemeenten of organisaties ondersteunen bij het actief verwijzen naar koele locaties of gebouwen waar mensen tijdens een warme periode terecht kunnen.

Het Rode Kruis is te benaderen via de hulplijn (telefoonnummer voor Nederlandstaligen: 070 44 55 67 8, Whatsapp-Hulplijn voor Nederlands- en anderstaligen: +31 97 01 02 86 96 4). Deze hulplijn is bereikbaar voor vragen en kan eventuele hulpverzoeken uit zetten binnen de organisatie van het Rode Kruis. Zodra er een voorwaarschuwing komt (vanuit het RIVM) informeert het Rode Kruis haar partners, vrijwilligers en hulpvragers.

Tabel 2 Materialen Rode Kruis

Materiaal	Extra toelichting	Aan te vragen door …
Snelle check hitte	Deze kaart laat met een snelle check zien of je goed voorbereid bent op hitte, en of je voldoende drinkt.	Professionele partners
Flyer over hitte	Beschikbaar in Chinees, Engels, Arabisch, Pools, Portugees, Turks, Oekraïens, Russisch, Spaans.	Professionele partners
Workshop Geen Nood	De workshop gaat in op noodsituaties en het vergroten van zelfredzaamheid.	Professionele partners
Hittewaaiers	Hittewaaier met tips over hoe om te gaan met hitte. De hittewaaiers kunnen in overleg gedrukt worden.	Professionele partners
Drink-draaischijf	De drink-draaischijf is speciaal ontwikkeld voor ouderen en kan bijhouden hoeveel water ze drinken op warme dagen. De drink-draaischijven kunnen in overleg gedrukt worden.	Professionele partners
Hitte hekdoek	Hitte hekdoek voor evenementen.	Professionele partners
EHBO app	De gratis EHBO app van het Rode Kruis geeft EHBO-instructies voor verschillende noodgevallen, waaronder bij hitte. Deze app is gratis te downloaden vanuit verschillende stores.	Hele bevolking
Hulplijn	De hulplijn is bereikbaar voor vragen en kan eventuele hulpverzoeken uit zetten binnen de organisatie van het Rode Kruis.	Hele bevolking

Rode Kruis

Hieronder enkele voorbeelden van het communicatiemateriaal van het Rode Kruis, zoals benoemd op de vorige pagina.

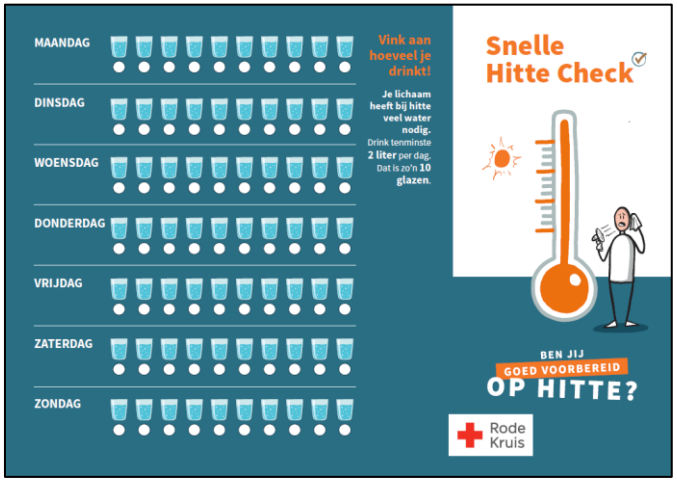

Colofon

Titel:	Lokaal Hitteplan
Opdrachtgever:	Gemeente Leeuwarden
Adviesbureau:	TAUW
Projectteam TAUW:	Thijs Endendijk, Casper Bennink
Kenmerk:	**Lokaal Hitteplan Leeuwarden**
Aantal pagina's:	38
Datum:	21 mei 2026

Gemeente Leeuwarden

TAUW